

Zakończenie aktywności zawodowej przez sędziów i prokuratorów ze względu na wiek

Termination of professional activity by judges and prosecutors because of age

Streszczenie

Artykuł dotyczy przejścia w stan spoczynku sędziów i prokuratorów. Autorka analizuje okoliczności umożliwiające przedłużenie przez Krajową Radę Sądownictwa lub Prokuratora Generalnego okresu aktywności zawodowej. Omawia przepisy dotyczące stanu spoczynku sędziów Sądu Najwyższego. W przeciwieństwie do sędziów sądów powszechnych oraz prokuratorów z chwilą ukończenia 65 lat sędziowie Sądu Najwyższego przechodzą w stan spoczynku bez możliwości ubiegania się o przedłużenie okresu służby. Autorka odnosi się do dyrektywy Rady 2000/78/WE ustanawiającej ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy. W jej ocenie polskie przepisy pozostają w sprzeczności z przepisami Unii Europejskiej.

Słowa kluczowe

przejście w stan spoczynku ze względu na wiek, sędzia, prokurator, dyskryminacja

JEL: K31, H550

Abstract

The article concerns the retirement age of judges and prosecutors. The author analyzed the circumstances that allow the National Council of the Judiciary or the Public Prosecutor General to extend the period of professional activity. In the article, provisions on the retirement of Supreme Court judges are discussed. Contrary to common court judges and prosecutors, the Supreme Court judges retire upon reaching 65 years of age without the possibilities of applying for an extension of the period of service. In the deliberations, the author referred to the Council Directive 2000/78 / EC establishing a general framework for equal treatment in employment and occupation. In the author's opinion, Polish regulations are in conflict with the regulations of the European Union.

Keywords

retirement age, a judge, a prosecutor, discrimination

Wprowadzenie

Poprawa warunków życia i postępy w opiece medycznej powodują, że zarówno w Polsce jak i w innych państwach Unii Europejskiej wzrasta średnie trwanie życia, a ludzie dłużej zachowują sprawność psychofizyczną pozwalającą na wykonywanie funkcji zawodowych¹. Co prawda w 2020 r. w związku z pandemią COVID-19 średnia długość życia w Polsce skróciła się w porównaniu z 2019 r. o prawie półtora roku — do ok. 77 lat, tj. długości podobnej jak przed dekadą (GUS, 2021, s. 64) — to jednak z uwagi na wynalezienie szczepionek i innych leków zwalczających koronawirusa można przypuszczać, że sytuacja ta ma charakter przejściowy i wkrótce nastąpi po-

wrót do tendencji wzrostowej. Na tym tle poważne zastrzeżenia budzą przepisy przewidujące arbitralne zakończenie stosunku pracy z chwilą osiągnięcia określonego wieku. Z taką sytuacją mamy do czynienia np. w odniesieniu do osób wykonujących zawody prawnicze. W niniejszym artykule rozważania będą się koncentrowały na kwestiach związanych z przejściem w stan spoczynku sędziów i prokuratorów. Rozważania wymagają dwie kwestie: pod jakimi względami dopuszczalne jest przedłużenie aktywności zawodowej przez sędziów i prokuratorów oraz czy polskie uregulowania dotyczące stanu spoczynków sędziów i prokuratorów pozostają w zgodności z przepisami Unii Europejskiej.

Wiek jako przesłanka przejścia w stan spoczynku sędziów i prokuratorów

Zgodnie z art. 69 § 1 ustawy z 27 lipca 2001 r. — Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. 2020 poz. 2072, dalej: p.u.s.p.) sędzia przechodzi w stan spoczynku z dniem ukończenia 65. roku życia, chyba że nie później niż na sześć miesięcy i nie wcześniej niż na dwanaście miesięcy przed ukończeniem tego wieku oświadczy Krajowej Radzie Sądownictwa wolę dalszego zajmowania stanowiska i przedstawi zaświadczenie stwierdzające, że jest zdolny, ze względu na stan zdrowia, do pełnienia obowiązków sędziego, wydane na zasadach określonych dla kandydata na stanowisko sędziowskie. Z treści wskazanego przepisu wyraźnie wynika, że co do zasady przejście sędziego w stan spoczynku następuje *ex lege* z chwilą ukończenia przez niego 65 lat². Na wniosek sędziego Krajowa Rada Sądownictwa (KRS) może wyrazić zgodę na dalsze pełnienie dotychczasowej funkcji. Rozstrzygnięcie KRS uzależnione jest z jednej strony od kondycji zdrowotnej wnioskodawcy — istotne jest czy stan zdrowia wnioskodawcy pozwala na wypełnianie obowiązków sędziowskich. Z drugiej strony — od uzasadnionego interesu wymiaru sprawiedliwości lub ważnego interesu społecznego. Wniosek zasługuje na pozytywną ocenę Krajowej Rady Sądownictwa w szczególności gdy przemawia za tym racjonalne wykorzystanie kadr sądownictwa powszechnego lub potrzeby wynikające z obciążenia zadaniami poszczególnych sądów (art. 69 § 1b p.u.s.p.). W przypadku niezakończenia postępowania związanego z dalszym zajmowaniem stanowiska sędziego po ukończeniu przez niego 65 lat, sędzia pozostaje na stanowisku do czasu zakończenia tego postępowania. Zważywszy, iż uchwała Krajowej Rady Sądownictwa jest ostateczna, w przypadku nieudzielenia przez KRS zgody na dalsze pełnienie funkcji, sędzia przechodzi w stan spoczynku z dniem podjęcia stosownej uchwały³. Sędzia, któremu Krajowa Rada Sądownictwa wyraziła zgodę na dalsze zajmowanie stanowiska, może pozostać w służbie do ukończenia 70. roku życia.

Wcześniejsze przejście w stan spoczynku możliwe jest jedynie na wniosek sędziego. Z uprawnienia tego kobieta może skorzystać po ukończeniu 55 lat i przepracowaniu na stanowisku sędziego lub prokuratora nie mniej niż 25 lat, natomiast mężczyzna po ukończeniu 60. roku życia i przepracowaniu na wskazanych stanowiskach co najmniej 30 lat. Przy czym zasady te dotyczą sędziów, którzy wymagane warunki spełnili do 31 grudnia 2017 r. W przypadku innych sędziów wcześniejszy stan spoczynku przysługuje wyłącznie kobietom po ukończeniu 60 lat, niezależnie od okresu przepracowanego na stanowisku prokuratora lub sędziego.

Podobnie stan spoczynku uregulowano w ustawie z 28 stycznia 2016 r. — Prawo o prokuraturze (Dz.U. 2021 poz. 66, dalej: p.p.). Zgodnie z art. 127 § 1 tej ustawy zasadniczo prokurator pełni służbę do ukończenia 65 lat. Po przekroczeniu wskazanego wieku dalsze zajmowanie przez niego stanowiska jest uzależnione od

zgody Prokuratora Generalnego. W tym celu konieczny jest wniosek prokuratora wraz z zaświadczeniem stwierdzającym, że jest on zdolny ze względu na stan zdrowia do pełnienia obowiązków prokuratorskich. Wniosek i zaświadczenie składa się Prokuratorowi Generalnemu najpóźniej na 6 miesięcy przed ukończeniem 65. roku życia. Ten ostatni zobowiązany jest do zasięgnięcia opinii Prokuratora Krajowego, Krajowej Rady Prokuratorów oraz właściwego prokuratora przełożonego. Mając na uwadze, że do prokuratorów stosuje się odpowiednio art. 69 § 1b p.u.s.p., decyzja Prokuratora Generalnego w kwestii dalszego zajmowania stanowiska jest uzależniona od uzasadnionego interesu prokuratury lub ważnego interesu społecznego. Od decyzji Prokuratora Generalnego przysługuje odwołanie do Sądu Najwyższego. Prokurator pozostaje w służbie do czasu zakończenia postępowania związanego z rozpoznaniem wniosku. Dotyczy to także postępowania przed Sądem Najwyższym.

Prokuratorzy, podobnie jak sędziowie, mają możliwość wcześniejszego przejścia w stan spoczynku. Odbywa się to według zasad przewidzianych w p.u.s.p.

Inaczej unormowano przejście w stan spoczynku sędziów Sądu Najwyższego. Zgodnie z art. 37 § 1 ustawy z 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. 2021 poz. 1904, dalej: u.SN), sędzia Sądu Najwyższego przechodzi w stan spoczynku z dniem ukończenia 65. roku życia. Sędzia Sądu Najwyższego będąca kobietą może przejść w stan spoczynku z dniem ukończenia 60. roku życia, składając stosowne oświadczenie Pierwszemu Prezesowi Sądu Najwyższego, który przekazuje je niezwłocznie Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej. Oświadczenie Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego składa się bezpośrednio Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej (§ 5). W przeciwieństwie do sędziów sądów powszechnych oraz prokuratorów z chwilą ukończenia 65 lat sędzia Sądu Najwyższego automatycznie przechodzi w stan spoczynku bez możliwości ubiegania się o przedłużenie okresu służby. Sędziemu-kobiecie przyznano prawo przejścia w stan spoczynku przed tą datą. Nawiązując do powszechnego wieku emerytalnego wniosek w tej sprawie może być złożony po przekroczeniu 60. roku życia. Wniosek składa się Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej. Jest to czynność o charakterze jedynie informacyjnym. Przejście w stan spoczynku nie jest bowiem uzależnione od zgody Prezydenta RP. Przyjęte rozwiązanie koresponduje z zasadą wolności pracy wyrażoną w art. 65 ust. 1 Konstytucji RP, zapewniającą każdemu wolność wyboru i wykonywania zawodu oraz wyboru miejsca pracy.

Na podstawie art. 129a § 1 u.SN obowiązek przejścia w stan spoczynku w wieku 65. lat dotyczy sędziów Sądu Najwyższego, którzy objęli stanowisko sędziego po dniu wejścia w życie ustawy z 21 listopada 2018 r. o zmianie ustawy o Sądzie Najwyższym (Dz.U. poz. 2507), tj. po 1 stycznia 2019 r. Do sędziów Sądu Najwyższego, którzy objęli stanowisko sędziego Sądu Najwyższego przed tą datą, stosuje się przepis art. 30 ustawy z 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. 2016 poz. 1254).

Zgodnie z tym uregulowaniem sędzia Sądu Najwyższego przechodzi w stan spoczynku z dniem ukończenia 70. roku życia, chyba że nie później niż na sześć miesięcy przed ukończeniem tego wieku oświadczy Pierwszemu Prezesowi Sądu Najwyższego wolę dalszego zajmowania stanowiska i przedstawi zaświadczenie stwierdzające, że jest zdolny, ze względu na stan zdrowia, do pełnienia obowiązków sędziego (§ 1). W takim przypadku może pozostawać na zajmowanym stanowisku nie dłużej niż do ukończenia 72. roku życia. W okresie przedłużonej służby sędzia nie może zajmować stanowiska Prezesa Sądu Najwyższego ani przewodniczącego wydziału. W każdym czasie ma prawo przejścia w stan spoczynku składając odpowiednie oświadczenie Pierwszemu Prezesowi Sądu Najwyższego. Oświadczenia Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego w sprawie pozostania w służbie bądź przejścia w stan spoczynku są składane Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej. Należy zauważyć, że o pozostaniu sędziego Sądu Najwyższego w służbie decyduje wola wnioskodawcy oraz stan jego zdrowia. Względem zasady niezawisłości sędziowskiej powoduje, że sędziego zdolnego do wykonywania obowiązków służbowych ani Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego, ani Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej nie mogą pozbawić prawa pozostania w służbie.

Przed ukończeniem 70 lat przejście w stan spoczynku możliwe jest na wniosek sędziego po ukończeniu 60. roku życia w przypadku kobiety i 65. roku życia w przypadku mężczyzny. Wyjątkowo sędzia-mężczyzna ma prawo skorzystania ze stanu spoczynku już po ukończeniu 60 lat, jeśli przepracował na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego nie mniej niż 9 lat, a ponadto wskazane warunki co do wieku i stażu spełnił do 31 grudnia 2017 r.⁴.

Utrzymanie w odniesieniu do sędziów Sądu Najwyższego, którzy objęli swój urząd przed 1 stycznia 2019 r., wcześniejszych zasad przechodzenia w stan spoczynku było efektem postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE) wszczętym na wniosek Komisji Europejskiej. W wyroku z 24 czerwca 2019 r. w sprawie Komisja Europejska przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej, popieranej przez Węgry, C-619/18 (ZOTSiS 2018, nr 6, s. I-531, pkt 76, 96.), TSUE orzekł, że „Zasada nieusuwalności wymaga w szczególności, by sędziowie mogli sprawować urząd do momentu ukończenia obowiązkowego wieku przejścia w stan spoczynku lub upływu kadencji sprawowania danej funkcji, jeżeli ma ona charakter czasowy. Mimo że zasada ta nie ma charakteru absolutnego, wyjątki od niej mogą — przy zachowaniu zasady proporcjonalności — występować wyłącznie pod warunkiem, że uzasadniają je nadrzędne i prawnie uzasadnione względy”. W ocenie TSUE zastosowanie przepisów przewidujących obniżenie wieku przejścia w stan spoczynku sędziów Sądu Najwyższego do urzędujących sędziów tego sądu nie jest usprawiedliwione prawnie uzasadnionym celem. W rezultacie zastosowanie to narusza zasadę nieusuwalności sędziów, która jest nieodłącznie związana z ich niezawisłością (Łazarska, 2015; Sanetra, 2015).

Zgoda na dalsze pozostanie w służbie

Zarówno w przypadku sędziów jak i prokuratorów zgoda właściwego organu — KRS bądź Prokuratora Generalnego — na dalsze sprawowanie urzędu jest uzależniona od przesłanek leżących po stronie wnioskodawcy oraz niezależnych od niego, mających oparcie w interesie służby. Wśród tych pierwszych podstawowe znaczenie ma zdrowie sędziego/prokuratora. Do wniosku o pozostanie w służbie konieczne jest bowiem dołączenie zaświadczenia, że stan zdrowia wnioskodawcy pozwala na wypełnianie obowiązków służbowych. W tym celu sędzia/prokurator jest zobowiązany do poddania się stosownym badaniom lekarskim i psychologicznym⁵. Nie bez znaczenia pozostają także inne kryteria o charakterze subiektywnym, takie jak wiedza i doświadczenie zawodowe sędziego/prokuratora, staż pracy, oceny i opinie co do sposobu wykonywania obowiązków służbowych, możliwość uzyskania określonych świadczeń, np. nagrody jubileuszowej (wyrok SN z 26 stycznia 2022 r., I NO 49/21, LEX nr 3304090). W judykaturze Sądu Najwyższego podkreśla się, że tego rodzaju przesłanki oraz inne okoliczności osobiste mogą okazać się jednak niewystarczające dla zaaprobowania prośby o dalsze zajmowanie stanowiska (wyrok SN z 15 lipca 2015 r., III PO 3/15; LEX nr 1771592; wyrok SN z 27 lutego 2019 r., I NO 16/18, LEX nr 2626269). Uwzględnienia w tym zakresie wymaga ponadto interes wymiaru sprawiedliwości/prokuratury bądź ważny interes społeczny, w szczególności racjonalne wykorzystanie kadr lub potrzeby wynikające z obciążenia zadaniami poszczególnych sądów/prokuratur. Krajowa Rada Sądownictwa bądź Prokurator Generalny, podejmując decyzję w kwestii dalszego pozostania w służbie, powinni brać pod uwagę całokształt okoliczności związanych z organizacją wymiaru sprawiedliwości/prokuratury czy przydatnością konkretnego sędziego bądź prokuratora (wyrok SN z 10 stycznia 2019 r., I NO 17/18, LEX nr 262182). Za kryterium, które pozwala na podjęcie przez Prokuratora Generalnego negatywnej decyzji w przedmiocie dalszego zajmowania przez prokuratora dotychczasowego stanowiska, uznaje się wymianę międzypokoleniową, umożliwiającą stworzenie etatów dla nowych kadr i awans zawodowy dla osób pełniących już obowiązki służbowe (wyrok SN z 24 stycznia 2012 r., III PO 7/11, LEX nr 1129352; wyrok SN z 14 lutego 2012 r., III PO 8/11, LEX nr 1171292). Także w ocenie TSUE za w pełni usprawiedliwione i nienaruszające uregulowań dyrektywy Rady 2000/78 WE ustanawiającej ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy (Dz. Urz. L 303, s. 16) uznaje się kształtowanie korzystnej struktury wiekowej, mającej wspierać zatrudnienie i awanse młodych pracowników, zoptymalizowanie zarządzania zasobami ludzkimi i tym samym zapobieganie sporom dotyczącym zdolności pracownika do wykonywania pracy po osiągnięciu przez niego pewnego wieku (wyroki TSUE z 21 lipca 2011 r. w połączonych sprawach C-159/10 i C-160/10, G. Fuchs i P. Köhler przeciwko Krajowi Związkowemu Hesja, pkt. 50, 75, ZOTSiS 2011/7B/I-6919-6956). W podobnym duchu TSUE wypo-

wiedział się w wyroku w sprawie CO przeciwko Comune di Gesturi z 2 kwietnia 2020 r., C-670/18 (ECLI:EU:C:2020:272), w którym stwierdził, że wspieranie zatrudnienia bez wątpienia stanowi zgodny z prawem cel prowadzonej przez państwa członkowskie polityki społecznej i zatrudnienia, w szczególności gdy chodzi o zwiększenie szans określonych kategorii pracowników na włączenie się do aktywnego życia, a zwłaszcza o ułatwienie osobom młodym dostępu do wykonywania danego zawodu (tak też w wyroku TSUE z 16 października 2007 r., Palacios de la Villa, C-411/05, EU:C:2007:604, pkt 65 oraz w wyroku TSUE z 19 lipca 2017 r., Abercrombie and Fitch Italia, C-143/16, EU:C:2017:566, pkt 37).

Należy podkreślić, że przesłanka pokoleniowej wymiany kadr sędziowskich lub prokuratorskich nie może być pojmowana w sposób abstrakcyjny, generalny, lecz powinna być rozpatrywana w kontekście rzeczywistych potrzeb jednostki organizacyjnej, w której zatrudniony jest wnioskodawca. Na decyzję KRS/Prokuratora Generalnego powinien wpływać także stopień obciążenia sprawami.

Użycie w art. 69 § 1b p.u.s.p. oraz w art. 127 § 2 p.p. sformułowania „może” oznacza, że decyzja zarówno Krajowej Rady Sądownictwa, jak i Prokuratora Generalnego w kwestii dalszego pełnienia obowiązków służbowych ma charakter uznaniowy. Nie oznacza to jednak, że organ może w tym zakresie postępować w sposób w pełni dowolny. Konieczna jest wnikliwa analiza wszystkich okoliczności, zarówno tych, które przemawiają za pozostawieniem danego sędziego/prokuratora w służbie, jak i tych, które są przeciwko udzieleniu zgody.

Zgodnie z art. 127 § 4 p.p. od decyzji Prokuratora Generalnego w sprawie odmowy dalszego pełnienia obowiązków służbowych prokuratorowi przysługuje odwołanie do Sądu Najwyższego. Kontrola decyzji Prokuratora Generalnego sprawowana przez Sąd Najwyższy ogranicza się do oceny zachowania wymaganych warunków proceduralnych oraz poprawności przesłanek uznaniowego rozstrzygnięcia. Sąd Najwyższy nie może wkraczać w ustawowe kompetencje Prokuratora Generalnego dotyczące jego odpowiedzialności za stan prokuratury, lecz jedynie bada, czy jego decyzja nie jest arbitralna lub podjęta przy użyciu niedozwolonych kryteriów (wyrok SN z 26 stycznia 2022 r., I NO 49/21, LEX nr 3304090).

W związku z brakiem w p.u.s.p. unormowania przewidującego zaskarżalność uchwał Krajowej Rady Sądownictwa do Sądu Najwyższego w judykaturze zrodziły się na tym tle dwa przeciwstawne poglądy. Według jednego użyte w art. 69 § 1b zd. 2 p.u.s.p. sformułowanie „uchwała KRS jest ostateczna” oznacza, że decyzja w kwestii odmowy pozostawienia sędziego na urzędzie jest prawomocna i niezaskarżalna do Sądu Najwyższego (zob. postanowienia SN z 9 kwietnia 2019 r., I NO 13/19, LEX nr 2642800 oraz z 12 sierpnia 2020 r., I NO 77/20, LEX nr 3081292). Zgodnie zaś z drugim poglądem art. 69 § 1b zd. 2 p.u.s.p. nie wyłącza możliwości odwołania się sędziego od uchwały KRS i nie stanowi wyjątku przewidzianego przez art. 44 ust. 1 zd. 1 *in fine* u.KRS, który stanowi, że uczestnik postępowania może odwołać się do

Sądu Najwyższego z powodu sprzeczności uchwały KRS z prawem, o ile przepisy odrębne nie stanowią inaczej. Podkreślano, że art. 69 p.u.s.p. nie może być interpretowany w ten sposób, że uchwała Krajowej Rady Sądownictwa jest prawomocna, czyli niezaskarżalna do Sądu Najwyższego (zob. wyroki SN z: 3 czerwca 2020 r., I NO 3/20, OSNKN 2021, nr 2, poz. 13; 9 grudnia 2020 r., I NO 81/20, LEX nr 3277617; 19 stycznia 2021 r., I NKRS 2/21, OSNKN 2021, nr 2, poz. 16; 19 stycznia 2021 r., I NKRS 22/21, LEX nr 3245621; 24 lutego 2021, I NKRS 40/21, LEX nr 3267990). Stanowisko to podtrzymano w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 30 czerwca 2021 r., I NZP 3/21 (<http://www.sn.pl/sites/orzecnictwo/orzeczenia3/i%20nzp%203-21.pdf>), w której stwierdzono, że „Od uchwały Krajowej Rady Sądownictwa wydanej na podstawie art. 69 § 1b ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. — Prawo o ustroju sądów powszechnych przysługuje odwołanie do Sądu Najwyższego (art. 44 ust. 1 ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa)”. W uzasadnieniu uchwały wskazano, że ostateczność uchwały Krajowej Rady Sądownictwa w przedmiocie niewyrażenia zgody na dalsze zajmowanie stanowiska przez sędziego osiągniętego wiek uprawniający do przejścia w stan spoczynku oznacza brak możliwości odwołania w administracyjnym toku instancji, nie wyłącza natomiast kontroli sądowej z punktu widzenia jej legalności.

Rozwiązania dotyczące przejścia w stan spoczynku sędziów, zwłaszcza SN, oraz prokuratorów budzą poważne wątpliwości w kontekście dyrektywy Rady 2000/78/WE. Zgodnie z art. 2 ust. 1 dyrektywy „zasada równego traktowania” oznacza brak jakichkolwiek form bezpośredniej lub pośredniej dyskryminacji ze względu m.in. na wiek. Państwa członkowskie mogą uznać, że odmienne traktowanie ze względu na wiek nie stanowi dyskryminacji, jeżeli w ramach prawa krajowego zostanie to obiektywnie i racjonalnie uzasadnione zgodnym z przepisami celem, w szczególności z celami polityki zatrudnienia, rynku pracy i kształcenia zawodowego, i jeżeli środki mające służyć realizacji tego celu są właściwe i konieczne (art. 6 ust. 1 dyrektywy). Na tle przepisów UE odróżnia się zatem odmienne traktowanie, które jest uzasadnione, od dyskryminacji, która musi być zakazana (motyw 25). W ocenie TSUE zapewnienie korzystnej struktury wiekowej pozwala na wprowadzenie przepisów krajowych przewidujących przejście na emeryturę wraz z osiągnięciem określonego wieku. Konieczne jest jednakże wskazanie okoliczności uzasadniających takie unormowania. W wyroku z 5 marca 2009 r. w sprawie Age Concern England przeciwko Secretary of State for Business, Enterprise and Regulatory Reform, C-388/07 (ZOTSiS 2009/3A/I-1569, pkt 51), TSUE stwierdził, że przy wyborze środków, za pomocą których można doprowadzić do osiągnięcia celów polityki zatrudnienia, państwa członkowskie dysponują szerokim zakresem uznania. Jednakże ten zakres uznania nie może skutkować pozbawieniem znaczenia wprowadzenia w życie zasady niedyskryminacji ze względu na wiek. Zwykle twierdzenia ogólnej natury, dotyczące przydatności środka mającego służyć polityce zatrudnienia, rynku pracy i kształcenia zawodo-

wego, nie są wystarczające, aby uznać, że cel danego środka jest takiej natury, że uzasadnia odstępstwo od tej zasady; nie stanowią też dowodu pozwalającego na uznanie, że wybrane środki są przydatne dla osiągnięcia tego celu. W ocenie TSUE państwa członkowskie dysponują szerokim zakresem uznania nie tylko przy wyborze realizacji określonego celu spośród innych celów w dziedzinie polityki społecznej i polityki zatrudnienia, lecz również w zdefiniowaniu środków mogących go zrealizować. Jednak zakres tego uznania nie może skutkować tym, że wdrożenie zasady niedyskryminacji ze względu na wiek zostanie pozbawione treści (zob. wyrok TSUE z 12 października 2010 r. w sprawie Ingeniørforeningen i Danmark przeciwko Region Syddanmark, C-499/08, pkt 33, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:62008CJ0499&from=PL>).

Zarówno w uzasadnieniu projektu ustawy nowelizującej p.u.s.p.⁶ jak i ustawy o Sądzie Najwyższym⁷ nie wskazano żadnych argumentów przemawiających za koniecznością wprowadzenia zmian w kwestii wieku przejścia w stan spoczynku sędziów. Zarzut naruszenia zasady równego traktowania dotyczy zwłaszcza sędziów Sądu Najwyższego. Należy zauważyć, że ustawa o ustroju sądów powszechnych z 1928 r.⁸ pierwotnie umożliwiała zajmowanie stanowiska sędziego do ukończenia 70 lat, a w przypadku sędziów Sądu Najwyższego nawet do ukończenia 75. roku życia. Zważywszy, że od wejścia w życie tej ustawy znacznie uległa wydłużeniu przeciętna długość życia, ponadto istotnie wzrosła liczba spraw rozstrzyganych przez sądy⁹, krytycznie należy ocenić obniżenie wieku przejścia w stan spoczynku sędziów. Wniosek ten jest tym bardziej zasadny, że w odniesieniu do innych kategorii pracowników ustawą z 23 listopada 2012 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z podwyższeniem wieku emerytalnego (Dz.U. poz. 1544) ustawodawca odstąpił od wyznaczania wieku, z osiągnięciem którego dochodzi do ustania zatrudnienia. Skoro w związku ze skróceniem np. art. 71 ust. 2 pkt 1 ustawy o służbie cywilnej¹⁰ czy też art. 13 ust. 1 pkt 5 ustawy o pracownikach urzędów państwowych¹¹, dopuszczających rozwiązanie stosunku pracy z urzędnikiem służby cywilnej bądź urzędnikiem państwowym, z zachowaniem trzymiesięcznego okresu wypowiedzenia, w razie osiągnięcia wieku 65 lat, jeżeli okres zatrudnienia umożliwiał uzyskanie prawa do emerytury, urzędnik może świadczyć pracę także po ukończeniu tego wieku, nie sposób wskazać racjonalnych powodów uniemożliwiających sędziemu lub prokuratorowi pozostanie w służbie. Szczególnie krytycznie należy ocenić uregulowania dotyczące sędziów Sądu Najwyższego. Służba tych ostatnich nie jest bardziej uciążliwa niż sędziów sądów powszechnych. Nie ma zatem żadnych racjonalnych przesłanek, które uzasadniałyby bezwzględne

przejście w stan spoczynku w wieku 65 lat. Przeciwnie, ogromna wiedza fachowa i znaczący dorobek zawodowy oraz naukowy sędziów Sądu Najwyższego przemawiają za pozostawieniem ich na stanowisku jak najdłużej.

Zarzut dyskryminacji sędziów Sądu Najwyższego znajduje potwierdzenie także na tle uregulowań ustawy z 30 listopada 2016 r. o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego (Dz.U. 2018 poz. 1422, dalej: u.TK). Artykuł 3 tej ustawy stanowi, że sędzią Trybunału może zostać osoba, która spełnia wymagania niezbędne do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego lub sędziego Naczelnego Sądu Administracyjnego. Od osoby, która pretenduje do stanowiska sędziego Trybunału Konstytucyjnego, wymaga się spełnienia przesłanek zarówno pozytywnych jak i negatywnych warunkujących aktywną służbę w Sądzie Najwyższym (Kozub-Ciembrowicz i Szumiło-Kulczycka, 2021). Uwzględnienia w tym zakresie wymaga m.in. wiek danej osoby. Mając na uwadze art. 37 § 1 u.SN, na sędziego TK może być wybrana osoba, która nie ukończyła 65 lat¹². Ponieważ zgodnie z art. 31 u.TK sędzia Trybunału przechodzi w stan spoczynku po zakończeniu kadencji, a ta trwa 9 lat, osoby pełniące tę funkcję mogą znacznie dłużej pozostawać w służbie niż sędziowie SN. Nie ma żadnych racjonalnych argumentów, które uzasadniałyby przyjęte rozwiązanie. Czym bowiem różni się obowiązki sędziego TK od powinności sędziego Sądu Najwyższego? Sprawowanie urzędu przez tego ostatniego nie wymaga większej sprawności psychofizycznej niż stanowisko w Trybunale Konstytucyjnym. Skoro sędziowie TK mogą orzekać niemalże do 74. roku życia, zakończenie aktywności zawodowej sędziów Sądu Najwyższego jest wyrazem ich dyskryminacji ze względu na wiek.

Uwagi końcowe

Polskie przepisy regulujące stan spoczynku sędziów i prokuratorów pozostają w sprzeczności z dyrektywą 2000/78 zakazującą dyskryminacji m.in. na wiek. Mając na względzie strukturę wiekową oraz średnią długość życia w Polsce, argumenty dotyczące wymiany międzypokoleniowej, potrzeby stworzenia miejsc pracy osobom młodym nie przekonują. Zasadę równego traktowania szczególnie jaskrawie naruszają unormowania dotyczące sędziów Sądu Najwyższego. W przeciwieństwie do sędziów sądów powszechnych i prokuratorów nie mają oni możliwości pozostania w służbie po ukończeniu 65. roku życia. Wiedza prawnicza, doświadczenie i profesjonalizm wyróżniający sędziów SN przemawiają za tym, aby sprawowali swój urząd znacznie dłużej, tak jak mogą to czynić sędziowie Trybunału Konstytucyjnego.

Przypisy/Notes

¹ Przeciętna liczba lat trwania życia to na początku lat 30. XX wieku odpowiednio 48 lat dla mężczyzn i ponad 51 dla kobiet. Dzisiaj mężczyźni żyją średnio 74 lata, a kobiety — prawie 82. <https://wielkahaistoria.pl/przedwojenna-polska-w-liczbach-malo-znane-zaskakujace-statystyki-z-lat-1918-1939/> (dostęp: 28.04.2022).

² Na temat stanu spoczynku zob. Antonów, 2018, s. 23–41; Ereciński, Gudowski i Iwulski, 2010, s. 401; Gonera, 2013, s. 511–512; Romer i Sanetra, 1997, s. 17; Wagner, 2014, s. 7–28; Zieliński, 2018, s. 5–26.

³ Na podstawie art. 29 § 1 ustawy z 25 lipca 2002 r. — Prawo o ustroju sądów administracyjnych (Dz.U. 2021 poz. 137) zasady te stosuje się także do sędziów wojewódzkich sądów administracyjnych.

⁴ Na podstawie art. 49 § 1 Prawa o ustroju sądów administracyjnych regulacje dotyczące stanu spoczynku sędziów SN stosuje się także do sędziów NSA.

⁵ Do sędziów i prokuratorów stosuje się rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 19 września 2014 r. w sprawie badań lekarskich i psychologicznych kandydatów do objęcia urzędu sędziego, Dz.U. 2018 poz. 619.

⁶ Druk sejmowy nr 2389 z 2018 r.

⁷ Druk sejmowy nr 3013 z 2018 r.

⁸ Ustawa z 6 lutego 1928 r. — Prawo o ustroju sądów powszechnych, Dz.U. nr 12 poz. 93.

⁹ Według danych Ministerstwa Sprawiedliwości w 2011 r. do sądów wpłynęło 13,5 mln spraw, a w 2019 r. liczba ta wzrosła do 17,7 mln, <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/> (dostęp: 28.04.2022).

¹⁰ Ustawa z 21 listopada 2008 r., Dz.U. 2021 poz. 1233 ze zm.

¹¹ Ustawa z 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych, Dz.U. 2020 poz. 537 ze zm.

¹² Należy zauważyć, że dwaj sędziowie wchodzący w skład TK w chwili wyboru mieli ukończone 67 lat, co podważa prawidłowość obsady tych stanowisk.

Bibliografia/References

Antonów, K. (2018). Ochrona socjalna sędziów sądów powszechnych. *Przegląd Sądowy*, 2018, (5).

Ereciński, T., Gudowski, J. i Iwulski, J. (2010). *Prawo o ustroju sądów powszechnych. Ustawa o Krajowej Radzie Sądownictwa. Komentarz*. Warszawa.

Gonera, K. (2013). W: A. Górski (Red.), *Prawo o ustroju sądów powszechnych. Komentarz*. Warszawa: LEX.

GUS (2021). *Ku lepszemu życiu. Polska w OECD. Raport GUS*. Warszawa 2021, s. 64.

Kozub-Ciembroniewicz, K. i Szumilo-Kulczycka, D. (2021). Konsekwencje uchybień w obsadzie TK (uwagi na tle orzeczenia w sprawie K 1/20). *Państwo i Prawo*, (8).

Łazarska, A. (2015). Niezawisłość sędziowska w sprawowaniu urzędu. W: R. Piotrowski (Red.), *Pozycja ustrojowa sędziego*. Warszawa: LEX.

Romer, T. i Sanetra, W. (1997). Stan spoczynku, czyli instytucja o szczególnym i jednolitym charakterze. *Rzeczpospolita* z 11.12.1997.

Sanetra, W. (2015). Kilka refleksji na temat niezawisłości sędziów. W: R. Piotrowski (Red.), *Pozycja ustrojowa sędziego* (s. 188–203). LEX.

Wagner, B. (2014). Kilka refleksji na temat sędziowskiego stanu spoczynku i nie tylko. *Przegląd Sądowy*, (7).

Zieliński, M. J. (2018). Obniżenie ustawowej granicy przechodzenia w stan spoczynku przez sędziów sądów powszechnych, administracyjnych i Sądu Najwyższego w świetle przepisów dyrektyw nr 2000/78/WE oraz 2006/54/WE. *Przegląd Sądowy*, (10).

Dr hab. Iwona Sierocka, prof. UwB, profesor w Zakładzie Prawa Pracy i Ubezpieczeń Społecznych na Wydziale Prawa Uniwersytetu w Białymstoku. Autorka licznych publikacji z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych.

Dr hab. Iwona Sierocka, prof. UwB, professor at the Faculty of Law of the University of Białystok. Author of dozens of publications on labour law and social insurance. Her scientific interests focus on issues of collective labour law, the social security system and the third pillar of retirement security.

Polska jako członek Unii Europejskiej ma obowiązek przyjęcia euro po spełnieniu określonych warunków. Niestety, temat ten stał się w naszym kraju zakładnikiem doraźnych potrzeb walki politycznej. W debacie publicznej o euro niewiele jest merytorycznych argumentów, jeszcze mniej rzetelnych analiz, pełno za to zjadliwych ataków na Europę, populistycznych sloganów i zwykłych bzdur. Eurosceptyczni politycy, wspierani przez niektórych ekonomistów i dyspozycyjnych dziennikarzy w mediach publicznych i „narodowych”, obrzydzają Polakom wspólną walutę, strasząc wzrostem cen, zubożeniem obywateli, utratą suwerenności i podporządkowaniem polskiej gospodarki obcym interesom. Dlatego głównym celem tej książki jest obalenie szkodliwych mitów na temat euro, które za sprawą antyeuropejskiej propagandy i zwykłej ignorancji rozpanoszyły się w świadomości społecznej. Mam nadzieję, że pozwoli to uwolnić dyskusję na temat euro od ideologicznych uprzedzeń, fałszywych wyobrażeń, irracjonalnych obaw i cynicznych kłamstw.

Dariusz K. Rosati

Po więcej informacji zapraszamy na stronę PWE: www.pwe.com.pl